

גיליון מס' 185
שנה 4

ראש השנה, א"ב' בתשרי תשע"ז

שבת טיש

וקראת לשבת ענג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקראתך (ויקרא כג, כד) - בגימטריה תקעו בשופר של-איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק בראבדהם אניכם, והתבות לכם שבתון בגימטריה נצח רחמינו דבני לרחמינו ודינא, כנאמר בזהר שאף שזה אהב משפט, מתגברים רחמינו על-בניו נגד מדת הדין. (גנת אנוח)

שופר נטריקון אין שטן ואין פגע רע, ותבות אלו בגימטריה תשרי, להורות שבחדש תשרי אין פח לשטן למטרג על-ישראל, מפני שהם מלאים מצות בכל-החדש בלו. (זכר דוד)

שופר מלשון שפרו מעשיכם, והוא נטריקון שפל רוח, כי בעל-התשובה צריך להיות שפל רוח ולב נשבר, וכן הוא נטריקון שק, ותענית, פזר - רמז לצדקה, רנה - התפלה. (זרע יעקב)

שופר נטריקון שחוק פינו ולשוננו רנה, שעל-ידי השופר ממשיכים שפע ושמחה. שופר נטריקון פקודת שרה רחל וחסדה, והאותיות קדם שופר הן עקרה, שעל ידי השופר נושעים בגנים, ושופר מאריך כלשון חז"ל מרמז שמביא אריכות ימים, ומשפיע עשר כי תקע בגימטריה עשר. (עטרת ישועה)

התקוששו וקושו (צפניה ב, א) - קשט עצמך תחלה ואחר-כך קשט אחרים, ולכן המלכה בערב יום-הכפורים צרידה להיות מלכה תחלה, שכן התקוששו נטריקון חסירו תחלה קפה של-שרצים וחדר וקושו. (חמדת ימים)

השופר מזכיר לאדם את-סופו ומעוררו לשוב בתשובה שלמה: תקיף"ה נטריקון תפל קומתך ישכיבך על-האדמה. שברי"ם - שאריך בניך וכושך ישלו ממה, וכן שכתב בקבר רמה יאכלון ממה. תרוץ"ה - תבואו רעידה ויגמלו עמך חסד. תקיף"ה - תפתח קבר ישאלוך על-השם. (הנודע ביהודה)

נחלקו חז"ל אם העולם נברא בתשרי או בניסן, ושניהם נדרשים בפסוק עולם חסד יבנה, כי יבנה נטריקון בתשרי או בניסן נברא העולם, והיו"ד מרמזת לחכמה. (עצי הלבנון)

האותיות אחר שופר כמנין שכתב הרבה מאד, שהתשובה הופכת דונות לזכיות. (ברי-אישחי)

ספורים

נוהג היה הגר"ז מקריסק לומר תהלים בכל-רגע פנוי בראש השנה, מתוך התעוררות ורגש. וספר פעם אדם אחד, כי פאשר נקלע לראשונה בתיו לבית הרב מקריסק בראש השנה, וראה אותו ואת בניו שקועים באמירת תהלים בהתעוררות עצומה וברגש רב, תמה על-הדבר ושאל בחשש: "שמא יש כאן איזה חולה מסכן?" אולם בני הבית השיבו בשלילה, והסבירו: "הלא ראש השנה היום!" פעם שאלו את הרב מקריסק על-כך, ותמהו אם לא עדיף ללמוד גמרא ביום גדול זה. השיב הרב והסביר: "משל לסוחר שהיה ברשותו הון רב, ולפתע ירד מנכסיו ונעשה עני מרוד. אין ספק, כי במצב כזה התנאי הראשון להעמידו שוב על-רגליו, הוא על-ידי חדוש מלאי הפעוזה שבידו. ברור הדבר, שההון המשמעותי ביותר ליום הדין הוא למוד תורה, אולם למוד בעיון מעורר לעתים קשיות ועיונים בספרים שונים, ומכך נגזר בטול זמן שאינו רצוי ביום הדין. לכן נוהג אני לומר תהלים לכלא בטול זמן, כי אותו אומרים בציפיות לכלא הפסקה."

רבי יוסף מאיר מספינקא ספר פעם, כי אצל הרבי ר' אלימלך מליז'נסק, היה רבי מנדל מרימינוב משמש בשליח-הצבור בשחרית של ראש השנה. שנה אחת, המתינו המתפללים לרבי מנדל לפני התבה, אולם הוא נחבא אלי-הכלים. החלו לחפש אחריו, ולאחר שמצאוהו, הפצירו בו רבות עד שהסכים להתפלל לפני התבה. לאחר התפלה התנצל וספר, כי פלמי שעומד בשליח-צבור בימים הנוראים, עליו להזהר מ"ו במנחם-אב ואילך שלא יעבר עליו יום בלי למוד גמרא. ומחמת טרדת הדרך, נאנס ולא למד גמרא יום אחד, ולכן לא רצה תחלה להתפלל לפני התבה, עד שדחקו בו.

בערב ימיו של הרב מששבין, כאשר היה חלוש בגופו וסבל יסורים רבים, רמז חתנו רבי ברוך שמעון שניאורסון לשליח-הצבור, להזדרז מעט בתפלתו, כדי שלא להכביד על-הרב שהתאמץ להשתתף בכל התפלות למרות חלשתו. אולם כשראה זאת הרב, הרים את-קולו מתוך סערת רוח שלא פהרגלו, ואמר: "מדוע נחפזים אתם בתפלה? הרי ראש השנה היום!"

יראתו הגדולה של רבי יהודה צדקה מפל נדנדו עברה וספק אסור, היו להפליא. פעם נשא דברים בראש השנה, בעת שהתאספו בביתו לאמירת תהלים, ואמר: "הרי מצות תקיעת שופר בראש השנה היא עצומה ונוראה, ואין מי שיוכל לתאר את חשיבותה ומעלתה, ואת התקונים הנשגבים שהיא פועלת בשמי מרום ובכל-העולמות, ובכל-זאת בטלו חז"ל את המצוה, רק בגלל איזה עם-הארץ בארץ כוש' שיבוא לטלטל את-השופר בשבת, ובשבילו בטלו את המצוה מכל-ישראל לרבבותיהם עד סוף פל הדורות. ללמדך מהי פחה של-עברה ומהו פחו של-פלי-אחד מישראל."

בליל ראש השנה הראשון אחר פטירת ה"דברי חיים" מצנז, אמר בנו בכורו רבי יחזקאל שרגא משינובה: "בשדוד המלך עליו השלום ראה את-הדורות הפחותים עד ביאת המשיח ומנהיגיהם, הצטער במר-לבו ואמר זה דור דושי' - ביצד יוכל הדור להתקיים עמם? ולכן בקש מבקשי פניד - מבקשנו ממה שתאיר אלינו את-פניך, בזכות יעקב, ותושיענו סלה."

היה היה

במחצת החוזה מלבלין בגרעין

הודעה והודעה של יהדות פולין, היה ה'חוזה' מלבלין, רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ, שנקרא סתם 'רבי' בפי יהודי פולין במשך למעלה ממאה שנה עד שנות השואה. מצודתו היתה פרושה על-פני הארץ בלה, ובעיני הזכות היו צופה ומביט למרחקים ונושא על לוח לבו את סבלותיהם של בני ישראל הנאנקים בגלות הקשה. פעם הגיע לאזניו שלי-הרבי, על חוזה יהודי באחד הפפרים הרחוקים מלבלין, שנכלא בידי הפריץ המקומי עקב אי-תשלום דמי החכירה, מעשה נבלה שהפריצים והמושלים בימים ההם עשו כך חדשים לבקרים, ואין פוצה פה ומצפצף. נהרד הרבי לשמע על גורלו של החוזה המסכן, והוא שגר את שליחיו הנאמנים כדי שישתדלו להצילו מרדת שחת. לא עבר זמן רב עד שהתברר, כי לפדיון השבוי יש לניס במהירות סכום עתק, שכל-מי ששמע את גהו צללו אזניו. כלם פקרו את-אצבעותיהם ביאוש, בידיעה שאין תקנה בדרך הטבע להשיג סכום זה גדול, וידיהם רפו וכהו. והנה נשמע קולו של ה'חוזה' שאמר ברב רגשו: "מבטיח אני, כי מי שיתן עכשו סכום זה לפדיון שבויים, יזכה ויהא חלקו עמי בגרעין העליון". כלם הביטו זה על-זה בתדהמה, ואולם עוד בטרם הספיק מארדהו לפצות פה, פלס לו שכנא הנגיד את-הדרך אל ה'חוזה'. בבטחון ובנחישות, עמד שכנא לפני הצדיק, והניח צרוו גדול ותפוח על-שלקו. תחלה אורו פני הרבי, ששמח על פדיון נפשו של החוזה השבוי, ואולם לאחר רגע נעגמו פניו.

"שמע נא", פנה בשפלי-קול אל הנגיד ואמר, "שמא תותר על הבטחתי להיות עמי בגרעין, ותמורת זה אבטיח לך עשר לכל ימי חייה, וגם גנים טובים, צדיקים וישרים?" אולם שכנא נענע בראשו בסרוב תקיף ואמר: "לא ולא, על ההבטחה הנדירה הזו להיות במחצה אחת עם הרבי בגרעין לא אותר". ענינה בבה השתרה על-פני הרבי, והוא נסה שוב להבטיח לשכנא עשירות עד סוף בלי-הדורות עם דורות ישרים, ואולם הלה לא רצה לשמע ותבע את קיום ההבטחה עד-לאחת. היטב ידעו כלם את הסבה לרצונו שלי-הרבי לקבל את ותורו של שכנא, שכן היטב הפירוהו פאישי קל-דעת שיותר מקפה שלי-שרצים תלויה לו מאחוריו, ואולם את הנעשה אין להשיב. "ובכן" נאנח ה'חוזה' ואמר, "מפיון שאתה עומד על-שקף, מכרח אתה לקבל על-עצמך את התנאים הבאים. ראשית, דע לך כי בתקופה הקרובה תרד ממכסד ותהפך להיות עני מודה, ולא רק זאת אלא גם תפול למשכב ותחלה תחליים כבדים לאין מרפא". בטוחים היו הסובבים כי שכנא יתחרט ויותר על-ההבטחה, ואולם הוא המשיך לעמד על-שלו והסכים לכל-תנאי. "ובנוסף", המשיך ה'חוזה' ואמר, "יש עליך לקים תנאי נוסף וברור. עליך להקפיד לבוא מדי שנה אלי ללבלין בפרם הימים הנוראים, ולשהות עמי במחצתי בבית-המדרש בשני ימי ראש השנה. אם לא יעלה בידך להגיע אפלו פעם אחת ליום הדין ללבלין, הרי אני נקי משבועתי ואת ותפסיד את חלקך בגרעין".

לא עברו ימים ארבים מאז שב שכנא הנגיד לביתו, והאסונות החלו לבוא אליו בצורות. תחלה התהפך עליו גלגל מזל, ובזמן קצר הפסיד את פל-רכושו, עד שהפך לעני המחזר על-הפתחים. לאחר מכן חלה במחלת עור בבה ומסתורית, שהחלישה את-גופו עד שכמעט לא היה מסוגל ללכת על-רגליו. והגרוע מכל היה, שריח צחנה ועפוש החל לנדף ממנו, עד שהבריאות התרחקו ממנו בתעוב. אך פלי-זאת לא שבר את-רוחו, והוא התנחם פלי-העת בהבטחה שקבל מ'החוזה' ליפוט להיות עמו בגרעין, וכל-מחיר לא היה יקר מדי בשביל כך. היטב ידע שכנא, שלא יעלה בידו למצא מקום בעגלת נוסעים שנוסעת ללבלין, שכן אף אחד לא ירצה לשהות בסמוך לו במשך הנסיעה הארפה, ולכן היה יוצא מיז לאחר חג השבעות מביתו, ומכתת את-רגליו עד העיר לבלין. שנה אחת, מצא שכנא את-עצמו במרחק של כמה פרסאות מלבלין, והבין כי אם ימשיך רגלית לא יגיע בזמן אלי-העיר. לפתע ראה מרחוק פרפרה נוסעת, והוא מהר להשליך את-עצמו על אס-הדרך, עד שהיא נאלצה לעצר את-מרדוזה. בין הנוסעים היה הישר שלום' מפלז שהיה אז אברך צעיר, והוא חמל על העני המצרע, והכריח את שאר הנוסעים לקחתו עמם אל ה'חוזה' בלבלין.

עם הגיעו, הלך הישר שלום' לקבל שלום מ'החוזה', ואולם הרבי לא הושיט לו את-ידו לשלום. נבהל הישר שלום' והחל להתחנן על-נפשו, עד שהרבי טען כלפיו: "מי בקש ממך להביא אותו הנה?" תחלה לא הבין רבי שלום' את פשר הדברים, וכשהבין כי פנתו אל אותו הלך מצרע, אמר לו ה'חוזה': "אם אתה הבאת אותו לכאן, עליך להביא אותו לידי תקונו השלם", ובאמרו זאת נתן לו את הספר הקדמון "ברית מנוחה" שחברו רבי אברהם מרמון הספרדי מגרנדה, עליו העיד הארז"ל שקבלתו היא אמת לאמתה, ובקש ממנו ללמד בו עם שכנא הנגיד לשעבר. עשה הישר שלום' כן, ולאחר ראש השנה שב ואמר אל ה'חוזה': "למדתי עמו את-הספר פלו, והוא הבינו היטב". שמח ה'חוזה' לשמע הדברים והיה נפר עליו כי נחה דעתו עליו על תקונו נפשו שלי-שכנא. לאות הוקרה, מסר ה'חוזה' לתלמידו הישר שלום' את הספר "ברית מנוחה" פתשוה, וספר קדוש זה שכן כבוד בחצר הקדש בלו עד השואה האמה. שכנא נותר בלבלין גם בעשרת ימי תשובה וימים הפפורים, ומיד למחרת שבק חיים ורבים יצאו ללוחו בדרכו האחרונה, כאשר בראש המלוים היה ה'חוזה' בכבודו ובעצמו, שלוהו עד בית הקברות, וידעו כלם כי בכך פעל לו מקום של כבוד בגרעין.

מאורות

יהודה עיאל מאלג'יר
 ליום ההולאה א' בתשרי, ראש השנה, תכ"א

מצאנאי אחת משל המשפחות הגדולות באלג'יר מיוצאי ספרד: ברוחיים, ברואלדי ועיאל, וסמנדי; בני - ברואלדי, חיי - ברוחיים, ומזוני - עיאל בערבית אלג'ירית. מצעירותו שמש פדון באלג'יר, ולאחר מכן התמנה לרב העיר הגדולה והנהיג את נשיאותו בקמה. הוא שמר על-פל-המנהגים הקדומים בעיר, כפי שהנהגו גדולי יהדות הריב"ש והרשב"ץ, אולם פאשר החלו לנשב רוחות זרות ברחוב היהודים, נשבע שבועה חמורה על-דעת המקום שאין לו התרה עולמית, "לעזוב את מקום שבתו ושבת אבותיו, ולעלות לארץ ישראל". בני קהלתו שהעריצוהו מאד, נסו להניאו ממחשבתו, ולבסוף נכנע לרצונם בעלי-כרחו, שכן הימים היו ימי מלחמה והדרכים בחזקת סכנה. רק לאחר כ"ח שנים, בחדש אלול תקט"ז, יצא מאלג'יר כדי לעלות לארץ ישראל, ובדרכו עבר בליוורנו, שם התקבל בכבוד גדול. בהגיעו ארצה, התמנה לראב"ד ורושלים ובראש ושיבת "בנסת ישראל" על-מקום ה"אור החיים", עמו היה בקשרי מקהבים בהלכה וראוהו בעלותו לארץ ישראל. רבי יהודה לא האריך ימים בירושלים, ונפטר בראש השנה תכ"א, שהיה גם יום לדתו, כפי שהעיד על-עצמו בחבורו על אכן העיר, שנולד בראש השנה שחל בשבת, ונטמן בהר הזיתים. שלשה חבורים הדפיס בימי חייו, והם שו"ת "בית יהודה", "לקח יהודה" על הרמב"ם, ו"בני יהודה". בניו הדפיסו חבורים נוספים שלו, בהם דרשות ופרושים, וכן באורים בשלחן ערוך.

יוסיף דעת

אחת התמיהות המפורסמות, היא הספק שנבל בדברי ימי ישראל על התרועה אם דומה לנגיחות ארוכות או ללילות קצרות ותכופות, שבעטייה קבע רבי אבהו את התקנה לתקוע שברים ותרועה, והבליא היא כיצד נוצר הספק, לאחר שהמסורת עוברת במדויק בעם ישראל מדור דור, ולמה לא שאל כל-אחד את-אביו ואת-זקנו כיצד צריך לתקוע, וכנין זה מצאנו במסכת ברכות לגבי תקנת עורא, שתמחו: "ונחזי עורא היכי תיקון? אולם כבר כתבו התוספות, ש"דק דבר הרגיל בכל יום הוא, על-כן אנו זוכרים", שאלה זו נשאל רב האי גאון בידי מר רב בהלום מקורו, שבתוים, ומשערים שהספק החל לנקר בלבם כתוצאה מוויכוחיהם עם שכניהם הקראים, וכך גם היתה כנראה סיבת כתיבת האגרת הידועה של רב שרירא גאון, כדי להוכיח את אמיתותה של מסירת התורה מדור לדור. בתשובתו, עונה רב האי גאון להפליא על השאלה, שמימות בניאים ראשונים היה משמע לשון תרועה נגיחה או לילה, והיו שהיו מריעים יבבות קלות ומהם יבבות כבדות עתן שברים, וכולם יוצאים ידי חובה, וכשבא רבי אבהו תיקן שכולם יעשו מעשה אחד, כדי שלא ייראה דבר שההדירות וראים אותו כחלוקה. דבריו מתפרשים, שבמשך הדורות עקב שינוי הקולות ומזג האוויר במדינות השונות בגלות, נוצרו קולות שונים, והוא קבע מנהג אחד. וכך כתב היעב"ץ שאין כאן חילוק עניין אלא חילוק מעשה, ומוכיח זאת מכך שאפילו בזמננו מנהיג הארצות חלוקים בתרועה עצמה, כי יש בה 'שינוי גדול בין האשכנזים והספרדים ואנשי פולניא, שהללו עושין אותה עתן טרומטין, והללו עושין אותה טוט-טוט'. אולם יש מהראשונים שחלקו וסברו, שהספק נפל מעיקר הדין באורך הגלות ואין אנו יודעים היאן היא, ובודאי בדרות הראשונים נהגו בתרועה כמו שהראו למשה, אלא שאין הדורות שווים בתרועה, וכדברי הרשב"א "יש קול מגן לדור שער חזרו קול המורו לדור אחר, ולא היו בדרות האחרונים מריעים על שברם כדרך הראשונים".

היה היה

בלימודנותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש

הגענו פה בעבו לפני ראש השנה, כמו ארבעה ימים. ובשורת ימי תשובה, עלינו ונשתתחנו עליקברו של אותו הצדיק הושי הארבי, ואמרנו עליו סליחות ותחנונים כל בית מדרשונו עלימלככם, וקמנו עליו משמרה. וחזרנו ועלינו אל החר הקדוש הריהרמל אל מערת אליהו הנביא ז"ל, והבאנו שם ספר תורה, ועשינו שם יום הכפורים בלנו, גדולים וקטנים. וזו היא המערה שאמרו עליה בנמרא שלא זזה שכניה ממנה, ושם יפתח מקומם הסתום אשר בה כמלא מחט סוקית, היה מתמלא פליהעולם בלו אורה. אם נבוא לומר אפן מערה זו, תפאל האדם ויאמר ברוך שפכה לו בעולמו. והיא עליה האפן: הג שפכה שנה כאלו עשוי מעשה די אפן, ובגבה כמו שנים עשר אמות ובארץ עשרים אמות ורחבה שנים עשר אמות, וכלה גגה וקירותיה אפן אחת. רבי אבא הוה מנשק בימי דעפו, לפי שהיא ארץ קדושה. ואיעלפי שפתבו התוספות כי יש חלק בענו שאינו מקדש, בכאן ידוע להם המקום ההוא שאינו מקדש, וידוע ומפרסם המקום הקדוש. הצדיקים אשר סביבותינו: הושי הארבי, אלישע ברשפט, רבי יהודה ברבבא מעשרה הרוגי מלכות, רבנו הקדוש, שמואל הקטן, עקביא ברמיהלאל, עליהם השלום. אשר בשביל אחד מהם ראוי לאדם לבוא מסוף העולם להיות לוחף עפרות ורגליו. יהיה בסמוך והצלחה עלימלככם, מדרש נפסת ישראל נפתח ביום ראש חדש השון תק"ב. ויהי רצון שיהיה לכם לטובה ולשמחה, ולזכות רב בעולם הזה ובעולם הבא, שכל הבאים מירושלים ומצפת ומטבריא, וירואה את תלמודי הזה פליהיום וקצת מהלילה באפן נאות. יוצאים ואמרים אשר העם שפכה לו, אשרי מחזיקיו, אשרי תומכיו שזכו לכך.

(ספר שבת פ"ד מ"א משנתנו ומעט של האור החיים הקדוש בארץ ישראל)

מעשה נפלא, אותו ספר רבי יוסף משאש מתלמסן, ממונו נתן ללמד שכלימודנותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, ולא יועילו לו כל השתדלותיו במשך השנה כדי להגדיל אתימונו. ומי שמתעקש להרויח אתשלו שלא בדרך הישר, סופו שהוא יוצא נפסד ונזק מפר. המעשה ארע בקימו של רבנו יחיאל מפריס, מגדולי בעלי התוספות. המבנה 'החסיד'. שני צורפי זהב התגוררו בשכונת היהודים, בקרבת ביתו של רבנו יחיאל, ושקם יעקב אבודרהם ונפתלי עזריה. על-אף ששניהם עסקו במלאכה אחת, ומטבע הדברים היו אמורים להתחרות זה בזה, היו ידידים משבעים וסיעו זה לזה בעסקי הזהב והתבשיטים. היה זה בימים הסמוכים לראש השנה, כאשר שני החברים התעודו יחד זה עסיה, ולאחר ששוחחו ביניהם על ההכנות לקראת יום הדין הקרב ובא, נענה אחד מהם ואמר לחברו: "ידועים לך בודאי דברי חז"ל, כי מוזנותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, וביום הדין הקרוב אספן, עתידים בשמים לקצב את הרוח שאנו עתידים להרויח בשנה הקרוב. הבה ונתענה שנינו, ונבקש שיראנו בחלומנו בליל ראש השנה מהו הסכום שנגזר עלינו". אנשים פשרים היו שני צורפי הזהב, ואמנם עת שישנו אתשנתם בליל יום הדין, ראו בחלומם את הסכום הכללי של רוניהם בשנה העתידה. אך בעוד השתף הראשון יעקב אבודרהם, ראה בחלומו כי עתיד להרויח מאתים זהובים, ראה חברו בחלומו כי הוא עתיד להרויח רק מאה וחמשים. הבקר אור, והשנים השפיעו ונפגשו זה עסיה, פשהם נתונים עדין תחת השפעת החלום המרעיש. כדי להוציא מלבם אתהספק שמה חלום הכל הוא, הלכו השנים אל רבנו יחיאל, וספרו לו אתהמארע בלו. הציע להם הרב, לרשם בפנקסם אתכל הכנסותיהם בשנה העתידה עד ראש השנה הבא, ובסוף השנה יערכו אתהספום השנתי ויראו אם אמנם החלום היה אמת.

השנה החלה, ושני השתפים עמדו במשימתם ורשמו פליפרוטה שנכנסה לאוצרם. יום אחד, התגלע בין שני הצורפים סכסוך ממוני. היה זה לאחר ששניהם השקיעו כסף רב ברכישת תבשיטים יקרים שהובאו מארץ רחוקה, וכאשר סימו למכור אתכל התבשיטים ברוח נאה, התישבו לערף אתהחשבון. "הבה נחלק את הרווחים לשני חצאים, כפי שהשקענו מחצה עלמחצה", הציע השתף הראשון, אולם השתף השני מחה בתקו וטען כי חלקו ברווחים אמור להיות גדול יותר, בטענה שהוא השקיע שני שלישים בפרך ולא רק חצי, ולכן עליו לקבל שני שלישים גם ברווחים. לאחר שלא הגיעו לעסק השווה, התיצבו שני הצורפים לפני רבנו יחיאל שיפסק אתהדין. "בידי מי היו התבשיטים מנחים, ומי מחזיק ברווחים?" שאל הרב, ויעקב השתף הראשון אמר: "בידי היו התבשיטים והרווחים פלם נמצאים תחת ידי". "האם יש לכם עדים או שטר על בצוע העסקה ביניכם?" שאל רבנו יחיאל, וכשענה בשלילה, אמר: "אספך, יעקב הוא המחזיק, ומפיון שפך על-שתפו להביא ראיה שהוא הצודק. ומפיון שאין לו ראיה או עדים, ישבע יעקב שטענתו אמת ויקבל את מחצית הרוח מןהעסקה". לשמע הדברים נבהל יעקב הצורף, והוא אמר מידי: "להשבע? חלילה לי לעשות כן. אמנם ברי לי שאני צודק, אולם מעדיף אני לותר על-חלקי ובלבד שלא להשבע על-אמת". הסתפק יעקב בשליש הרוח, וותר על ההפרש שהגיע לו לדריו, שהסתכם בשורה זהובים. גם סכום הרוח הלוה נרשם בפנקסים, וכך המשיכו השנים לרשם אתרוניהם עד סוף השנה. בערב ראש השנה, התישבו שני השתפים לערף את המאזן השנתי, והנה התברר כי יעקב הרויח באותה שנה מאה שמונים ותשעה זהובים, אחד-עשר זהובים פחות ממה שראה בחלומו, ונפתלי הרויח מאה ששים ואחד זהובים, אחד-עשר זהובים יותר מהחלום. באו השנים אל רבנו יחיאל, והוא פנה אל-השתף השני ואמר: "עכשו נוכחת לדעת, כי הצדק היה עם חברך יעקב. שהשתפות ביניכם היתה למחצית הרוח ולא לשליש ושלישים". סרב נפתלי לקבל אתהדין וטען: "בידי יתכן שהחלום היה אמת? הרי ההפרש בינינו היה עשרה זהובים, ועכשו נמצאו אחד-עשר?" ויעקב השתף הראשון ענה מידי: "זהוב אחד שלמתי מפסי לסופר שכתב את כתב התביעה והשליח שהזמין אותך לדין, וזה פשר הדבר". אולם נפתלי סרב לקבל אתהדברים, ועל-אף שרבנו יחיאל הציע לו בדברי נעם להשיב אתההפרש ביניהם כדי לאזן אתהחשבון, המשיך לעמד על-שלו וטען שדברי חלומות אינם מעלים ואינם מורידים. שוב בלע יעקב אתהעלבון, פנה לחנותו והחל לקבל אתפני הקונים. באותו יום, המתה חנותו למעלה מןהמדה, וכאשר נעל את החנות בשעות הצהריים, ראה כי בידו רוח נקי של אחד-עשר זהובים. הצורף השני נפתלי, לעמת זאת, ישב פליהיום בחנותו, ואפלו קונה אחד לא דרך על-מפתנו. כשנעל אתדלתו כבא-לב ופנה לביתו, נתקל בדרו בודכן של פלי-זכוכית שעמד בשוק, וכל-הפלים שעליו נשברו, והוא עצמו נפל עליהם ונפצע בפניו ובגדיו. "מה עשית?" הרים עליו בעל הודכן אתיקולו, ונררו בכח אל בית המשפט כדי לתבע אותו על-הנזקים שגרם לו. ומה היה גבה הקנס שבית המשפט גזר עליו? אחד-עשר זהובים! בני-ביתו המתווה לו עדיבוש ונחרדו ששחזר פצוע וזבדס, ופניו אבליים. לשמע תלאותיו, התפעמו כלם אל מול נפלאות ההשגחה העליונה, שאין אדם נוגע במוכן לחברו אפלו כמלא נימה. לאחר שהתאושש, פנה הצורף אל ביתו של רבנו יחיאל מפריס, לשם הזמן גם חברו יעקב. לאחר שגולל אתהמארעות שעברו עליו, בקש את סליחת חברו, ויעקב שוב התגלה באצילות נפשו ומחל לו בכל-לב. ומאז היה רבנו יחיאל נוהג לספר זאת בראש השנה ומעורר אתהקהל לאמונה ובטחון. ♦

דברי הימים

ביום א' בתשרי ראש השנה, תל"ב שנה לאחר חורבן בית שני, דהיינו בשנת ד"ס, בשנת חתימת התלמוד הבבלי, או זמנ-מה קודם לכן, נולד הילד הפלאי נחמן קטופא בכפר ברעם שבגליל. שם הוריו פינחס בריארי (אינו התנא הידוע שקדם לו) ורחל, ונקרא נחמן על-ישם נחמתם שנולד להם לאחר שהיו חשוכי בנים שנים רבות. מיד עם לידתו, החל הילד הפלאי לדבר דברי תורה, ואביו שנדהם מכל השתקו, מאז לא פצה הילד אתפיו, וביום שמואל לו י"ב שנים, החל לבנא את העתיד להיות עד ביאת המשיח, ומשסיים את נבואותו נפל ונפטר, ולכן נקרא קטופא מפני שנקטף בדמי ימיו. ונבואותיו הפלאיות נכתבו בספר "נבואת הילד", בו מובאות חמש נבואות שניבא בלשונו הארמית ובסדר אל"ף בי"ת, כעין פיוט בחרוזים, ובו הוא מנבא על המלחמות העתידות להיות טרם ביאת המשיח. הראשון שגילה את הספר היה רבי אברהם ב"ר אליעזר הלוי הזקן שחי בזמן גירוש ספרד, והיה גיסו של רבי אברהם זפנת בעל "ספר יוחסין", והוא כותב בהקדמה, כי הספר נמצא בחורבה בטבריה מאות שנים קודם לכן, והוא נשלח לחכמי צרפת על-ידי רבי דוד הנגיד נכד הרמב"ם, רבי אברהם כתב פירוש לדברי הנבואה, אולם הדברים נותרו חתומים ונסתרים ואין איש יודע את פשרם. הספר נדפס לראשונה בסוף הספר 'נגיד ומצוה' לרבי חיים צמח, ומשם במהדורות רבות. פירוש נוסף על הנבואה כתב המשכיל הנודע יצחק הלוי סטנוב מברלין והוציא לאור בברלין תקנ"ג בטענה שמצא ביאור חדש בכתבי-יד, אולם נראה שהוא בעצמו כתב את הביאור ותלה בו בוקי-סריקי כדרכו. קבריהם של נחמן קטופא ואביו נמצא על-פי המסורת בכפר ברעם, בסמוך לקברם של מרדכי ואסתר שנקברו שם על-פי המסורת.

משבח

מטעים

נאחז בסבך בקרניו (בראשית כג, יז)

בטעמי מאריך טרחה אתהתא, רמו לדברי המדרש, שבבליהדורות נאחזים בני ישראל בעברות ומסתבכים בצרות, וסופם להנאל בקרניו של-איל, שנאמר זה אלקים בשופר יתקע, דמינו שאחר המאריך טרחה תבוא אתהתא. ועוד רמו יש כאן לדברי חז"ל: אמר הקב"ה, יהיו תוקעים לפני בקרו הזה בראש השנה, ואני סולח לעונותיהם, וכן, למה תוקעים בשנה יששים ועומדים? לערבב את-השטן, ופרש רש"י שעל-ידי שמאריכים למים את המצוה, מסתממים טענותיו. וזה מאריך טרחה, שטורחים ומאריכים בתקיעת שופר, על-ידי זה באה האתהתא והמנוחה. (פני יוסף)

בחדש השביעי באחד לחודש

בקרמא ואזלא, כי בתורה לא התפרש שראש השנה הוא יום חדין, שלא נסמך עליו לתשובה אלא נקדים ונעשה תשובה לפניו. (דרושי הרמב"א)

מקרא-קדש יהיה לכם

תבת יהיה בטעם מנה שנקרא שופר הולך, לרמו לתקיעת שופר שהולך ומביא את-התפלות ישראל, ובפרשת אמר בפסוק יהיה לכם שבתון וזרון תרועה, תבת יהיה בשופר מהפך, לרמו לתקנת חז"ל, שאם יהול ראש השנה בשבת אין תוקעים בו, וישם נאמר שבתון המרמז לשבת. (פני יוסף)

מדגש

כתב חסוד: "ותקנו להוסיף בקרבך מנה אברהם זכרנו לחיים, כי בחיים נופל לשון זכירה, ויש במטבע זה י"א תבות כנגד י"א תבות שבפסוק "ההפץ אהפץ מות רשע" וי"א תבות שבפסוק "ובשוב רשע מרשעת", וכן יש בפסוק "ועוד בה עשריה", ויש בק"ח אותיות כמנין חיים כנגד ס"ח תבות שיש בפרשת הקרבנות של ראש השנה בפרשתם, וכנגד ס"ח אלפין שהן בעשרת הדברות". רבות נדחקו מפרשי הטור להסביר את-דבריו, שכן פסוק "ובשוב רשע" כפי צטוטו שלי-הטור לא מופיע בתנ"ך בלוי, והנחה ביהוקאל שונה וגם יש בו י"ב תבות ולא י"א, ובפסוק "עשריה" יש ט"ו תבות, ובפסוקים גם אין ס"ח אותיות, וכן נגסח "זכרנו" אין ס"ח אותיות, והבית יוסף נדחק לומר זכרנו מלא בוא"ו, כוהבינו בוא"ו או יו"ה, אך אינו כדקדוק, ורבים תרצוהו באפנים שונים.

ממלח

בעיר סלונים התגורר משפיל אחד, שהיה מזולזל בדברי חכמים ובמנהגי ישראל. פעם עמד ולגלג על מנהג ישראל להטביל את פרוסת 'המוציא' בדבש כמנהג לאכל בראש השנה דבש ומיני מתוקים לסמאן טבא, ומצאו לו רמו בתבות דבש אשביעך שהן בגימטריה חדש השביעי, הוא חדש תשרי. עמד שם פקח אחד, שידע שאותו משפיל ירד זה מכבר מנכסיו ופשט את-דגלו לנושיו הרבים שאין להם כיצד להוציא מקונו את הובותיו הגדולים אליהם, ופסק לו את-פסוקו: "שמע נא, מוטב להיות 'המוציא' בדבש, מאשר להיות 'המוציא מהברו'..."

שנה אחת, גסע רבי דוד מלובל אל רבו 'החזוה' מלבלין לראש השנה, ונטל עמו את-תלמידו רבי יצחק מווריק שהיה אז צעיר למים. לפני תקיעת שופר, פנה רבי דוד עם תלמידו אל בית-המדרשו של 'החזוה', כדי לשמוע קול שופר, ובדרך שמעו קול תינוק בוכה מאוד בתים. חמלו שניהם על התינוק הבודה, ונכנסו אל תוך הבית, והנה הוא ריק מאדם. הבינו השנים, כי בודאי הלכו הורים אל בית-הכנסת כדי לשמוע את-התקיעות, ורבי דוד החליט להשאיר בבית כדי לשמוע על התינוק הקטן ולשעשעו עד שוב הוריו, ואמר שבדאי היא נפש אחת מישראל כדי לאבד את התקיעות בעבורה. הציע התלמיד לרבי דוד ללכת לבית המדרש, שכן העדרו תמיד תשומת-לב בלתי רגילה ואף יגרום בכך צער לרבים, והציע את-עצמו להנחיל בבית. שמע רבי דוד בקולו, אולם בפשכנס 'החזוה' ובקש להתחיל בתקיעות, הביט אנה ואנה ושאל: "היכן הוא רבי יצחק מווריק?" לא הבינו החסידים את פשר השאלה, ולא הכירו את רבי יצחק שבנה עלי-שם עיר הולדתו, שכן יהיה זה הפעם הראשונה שהגיע לבלבין. החידד שהבין את שאלת הרבי, היה רבי דוד מלובל, והוא שלח מיד שליח להביאו אל בית-המדרש, והגמיר שומר אחר על התינוק. כל אותה שעה המתין החזוה ולא החל בתקיעות, ומיד בפשכנס רבי יצחק פנה אליו ושאל: "באיזו סנה אמה עסוק בימים אלו?" השיב רבי יצחק וספר, כי עוסק הוא בסנה שקרוב פסול לעדות בין לזכות ובין לשלילה, הביט בו 'החזוה' ושאל: "האם הקשה לך דבר-מה בסנה זו?" ורבי יצחק השיב מיד: "כן, רבות התבטתי והתקשיתי בסנה זו. שהרי אם קרוב פסול לעדות כשהוא בא לזכות את-הנדרון, מתקבל הדבר על-הדעת, אולם מדוע הוא פסול לעדות כשהוא בא להעיד לחובתו?" נהנה הרבי מדבריו, ושאל: "וגם, והאם מצאת תרין לקשיה גדולה זו?" ושבו השיב רבי יצחק ואמר: "כן, השבתי לומר, כי כאשר אדם מעיד על-קרוב לחובה, והוא מחיבו בתשלום, הופכת עדותו המחובת, לעדות של-זכות, כי בכך הוא פוטר את הנדרון מענש בעולם הבא, שכן פפר על-עצמו בעולם הזה על-ידי התשלום". לשמע הדברים, אורו פניו של 'החזוה', והוא הרים את-קולו ואמר: "רבותי, דעו לכם שהשטן המקטרג הביא עצמות-ערומות של-עברות, כדי להוכיח את-אשמתם של-ישראל. ימי יעיד עלי-ך? שאל הקב"ה, והשטן בקש שהקב"ה כבדו ובעצמו יעיד על-הדברים, שכן בוחן כליות וכל הוא, וטענתו היתה פשוט, שמתר לאדם להעיד על-קרוביו כאשר הוא מעיד לחובתם, ולכן מתר לו לקב"ה להעיד כנגד עם ישראל, על-אף שהם בני קרוביו, מפני שהוא מעיד לחובתם, אולם עתה, כאשר רבי יצחק מווריק, הומיח בפלפולו את-הפך, כי גם לחובה אסור לקרוב להעיד, שכן בלי-חובה בעולם הזה גוררת זכות, ואם קרנע וזכונו בני ישראל בדיו, הלא אחרי שיקבלו את ענשם יצאו זכאים, השתקק הקטור ונסתתמו טענותיו, וכעוד צבור הפאסיים שרוי בהתרגשות לשמע הדברים, סים 'החזוה' ואמר: "ומינן שנשתקק הקטור, הנה ונתקע בשופר", והחל בקרבות התקיעות.

רבי ישראל טוסיג מפרסדורף פעל 'בית ישראל', היה רגיל לומר שיש להזהר מאד שלא לפגע בשום אדם שיש לו חזקה לעבר לפני התבה, או לתקע בשופר, כי הדבר גורם לשפיכות דמים שלי-משו. ורגיל היה לספר מעשה בבעל-תוקע, שהיה זה לו חזקה של שנים לתקע בבית-הכנסת שבגיר מפרסדורף, אולם כאשר נבחרו פעם גנאים חדשים, החליטו הללו לפטור משקנר, בטענה שאין כאן גביר שום 'חוקות' שהן. בקש רבי ישראל מהגנאים שלא להעבירו מתפקידו, אולם הללו לא שמעו בקולו, ונבדו אדם אחר לתקע במקומו. אולם כאשר הגיע זמן התקיעות בראש השנה, לא הצליח הלה לתקע בשום אופן, וכשדבק רבי ישראל את-השופר, מצא בו סדק הפוסל, והראה אותו לגנאים באמרו: "הרי לכם ענש מן-השמים". לאחר

התפלה הזמין רבי ישראל את בעל התוקע הותיק לביתו, והוא תקע בשבילו את-כל התקיעות.

להתחיל מבראשית

בפעם השלישית!

רב המכר העולמי בכרך שלישי חדש.

מחיר מיוחד בכרך 3
צווי מסותיות תורה

לחייג בכל חניות הספרים המובחרות
לפרטים והזמנת מרכוזת במחיר מיוחד: 02-5806777 + דוא"ר: 5806777@gmail.com

ספרו פעם בראש השנה לרבי שלמה זלמן אוירבך, על בית-הכנסת מימים שישם עמד בעל התוקע, איש מורח מעם ובעל רגש, וגעה בכבי קטרו החל בתקיעות. גער בו המקריא ואמר: "מה אתה בוכה? האם לפני אכילת מצה גס-כן מקרר אתה בכבי? אין טעם לכבי בטרם עשית מצוה". הצטער רבי שלמה זלמן מאד לשמע הדברים, והתבטא בפאבלו: "כיצד אפשר לבטל מאיש פשר מישראל, את ההרגש הנעלה שיש לו בטרם עומד הוא לקיים מצות עשה דאורייתא".

שנת אחת בליל ראש השנה, נכנס המגיד רבי שלום שבדרון לתפלה ברביעם בבית הכנסת קהל חסידים שבשכונת 'שערי חסד' בירושלים, ובטרם החלו להתפלל תפלת ערבית של ליל התקדש החג, בקשו מקונו הגנאים להשמיע לפני הקהל דברי התעוררות כמנהג קהלות רבות. פנה רבי שלום אל ארון הספרים, שלף משם את הספר 'שערי קדשה' לרבי חיים ויטאל, עלה על-הבמה, והחל להקריא משם את הדברים הללו: "והנה ענין המדות, הן מטבעות באדם כגפשי, ולפיכך ענין המדות הרעות קשות מן-העברות עצמן מאד-מאד. הוא לא הרחיב את-הדבור, המשיך לקרא את דברי המוסר הזקבים, ופרץ בכבי מר בשנים, חזר שוב על-הדברים, ויזמר לא היה צריך כדי לעורר את הקהל לתקן את-מדותיהם, שהוא עקר העבודה.

התשובה אריכה להיות בשמחה ובבטחון על חסד הבורא ברוך-הוא, "כי לא-יטש ה' עמו ונתלתו לא יעזב". ולכן אפשר לומר הטעם לזה שאין נופלים על-פניהם בערב בראש השנה, כדי להראות שאין צריה לכל על-פניו, רק לעמד באהבה ובשמחה לפני המקום. (המגיד מקו'ניני)